

A. Dispoziții-cheie ale Tratatului de la Lisabona

Mai multă democrație, o mai mare deschidere

Tratatul vă oferă posibilitatea de a aduce o contribuție mai însemnată la procesul decizional.

Prin noua **Inițiativă a cetățenilor**, un milion de oameni – din populația de 500 de milioane a UE – dintr-un număr de state membre pot cere Comisiei Europene să înainteze noi propuneri de politici.

Aceasta vă permite, pentru prima dată, să aveți un cuvânt de spus în mod direct în procesul legislativ al Uniunii.

Pentru a îmbunătăți informarea privind modul în care UE ia decizii, Consiliul de Miniștri va trebui acum să se reunească în ședințe publice atunci când analizează și votează proiecte de legi.

Tratatul extinde numărul de domenii în care **Parlamentul European** ia decizii în comun cu **Consiliul de Miniștri**. Aceasta înseamnă că membrii parlamentului pe care îi alegeți în mod direct vor avea un rol mai însemnat în procesul legislativ și în ceea ce privește bugetul UE.

La nivel intern, **parlamentele naționale** vor avea posibilități mai mari de a aduce o contribuție directă la procesul decizional al UE.

Un nou sistem de alertă timpurie oferă parlamentelor naționale dreptul de a face observații cu privire la proiectele de legi și de a verifica dacă UE nu își depășește atribuțiile implicându-se în aspecte care pot fi tratate mai bine la nivel național sau local.

Un proces decizional mai rapid și mai eficient

Tratatul de la Lisabona fluidizează procedurile decizionale ale Uniunii.

În cadrul Consiliului de Miniștri, se va extinde **votul cu majoritate** calificată, în locul deciziilor unanime. Astfel, acțiunea va deveni mai rapidă și mai eficientă.

Votul cu majoritate calificată înseamnă că, începând din 2014, deciziile Consiliului de Miniștri vor avea nevoie de sprijinul a 55 % din statele membre, reprezentând cel puțin 65 % din populația europeană. Acest sistem conferă dublă legitimitate deciziilor.

Reguli stricte se vor aplica oricăror propuneri de a aduce noi domenii de politică sub incidența votului cu majoritate. Fiecare stat membru trebuie să fie de acord cu orice asemenea modificare, iar parlamentele naționale vor avea drept de veto.

Dar pentru domenii de politică importante, cum sunt fiscalitatea și apărarea, va fi necesar în continuare votul unanim.

Modernizarea instituțiilor UE

Un obiectiv-cheie al Tratatului de la Lisabona este de a moderniza instituțiile care coordonează activitatea UE și de a le face mai democratice.

S-a creat o nouă funcție, cea de **Înalt Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate/vicepreședinte al Comisiei**, pentru a promova acțiunea Uniunii pe scena internațională și pentru a putea apăra mai bine interesele și valorile sale peste hotare. Catherine Ashton a preluat această nouă funcție în 2009.

Pentru a înregistra progrese în activitatea sa în mod continuu și consecvent, Consiliul European alege un **președinte al Consiliului European** pe o perioadă de maximum 5 ani. Acest lucru va spori vizibilitatea și consecvența acțiunilor UE. În prezent, Herman Van Rompuy este primul care deține funcția de președinte.

Președintele Comisiei va fi „ales” de Parlamentul European, la propunerea Consiliului European. În prezent, José Manuel Barroso deține al doilea mandat ca președinte al Comisiei până în 2014.

Tratatul de la Lisabona reafirmă și aduce la zi multe dintre dispozițiile economice incluse în tratatele UE anterioare. De asemenea, adaugă o serie de noi domenii importante. Acestea sunt menționate în cele ce urmează.

Politica economică

Tratatul de la Lisabona confirmă angajamentul de realizare a Uniunii Economice și Monetare având euro ca monedă UE.

Euro este în prezent moneda oficială în 16 state membre.

Uniunea Economică și Monetară este un obiectiv central al UE. Este o forță vitală care asigură revenirea Europei la prosperitate și locuri de muncă. UE și statele membre au alocat împreună 200 de miliarde de euro ca finanțare pentru a stimula economia Uniunii în actuala criză financiară.

Tratatul oficializează poziția Băncii Centrale Europene, care devine astfel o instituție a Uniunii Europene.

Uniunea Europeană la nivel mondial

UE promite să promoveze valorile sale în lume aducându-și contribuția la:

- pace și securitate;
- dezvoltarea durabilă a planetei;
- solidaritate și respect reciproc între popoare;
- comerț liber și echitabil;
- eradicarea sărăciei;
- protejarea drepturilor omului;
- respectarea și dezvoltarea dreptului internațional, astfel cum este definit, în special, în Carta Organizației Națiunilor Unite.

UE este cea mai mare putere comercială a lumii și cel mai important donator de ajutoare pentru țările în curs de dezvoltare.

Crearea funcției de Înalt Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate/vicepreședinte al Comisiei, menționată mai sus, va oferi o mai mare coerență acțiunilor externe ale UE și va permite Uniunii să vorbească cu un singur glas pe plan internațional. Acest înalt reprezentant va fi asistat de un Serviciu pentru acțiune externă dedicat.

Securitate și apărare

Tratatul de la Lisabona definește mai clar rolul UE în sfera politicii externe și de securitate comune. Pentru deciziile pe probleme de apărare, va fi necesară în continuare aprobarea unanimă a celor 27 de state membre ale UE.

Misiunile pe care UE le-a întreprins în afara teritoriului său au avut ca scop menținerea păcii, prevenirea conflictelor și consolidarea securității internaționale în contextul Cartei Organizației Națiunilor Unite.

Tratatul extinde rolul UE, incluzând operațiunile de dezarmare, consiliere și asistență militară și contribuirea la refacerea stabilității în urma conflictelor.

De asemenea, creează posibilitatea unei cooperări consolidate între statele membre care doresc să colaboreze mai strâns în sfera apărării.

Tratatul prevede ca statele membre să pună la dispoziția UE capacitățile civile și militare necesare pentru punerea în aplicare a politicii de securitate și apărare comune și stabilește rolul Agenției Europene de Apărare.

Tratatul introduce o clauză de solidaritate (cu caracter voluntar) atunci când un stat membru este victima unui atac terorist sau a unui dezastru natural sau de origine umană.

Justiție și criminalitate

Tratatul de la Lisabona conține noi dispoziții importante privind consolidarea capacității UE de a combate criminalitatea transfrontalieră internațională, imigrația ilegală, traficul de persoane, arme și droguri.

Prin simplificarea propusă de Tratatul de la Lisabona, o mai mare transparență este conferită acestui domeniu, rolul Parlamentului European și al Curții de Justiție este consolidat, iar luarea deciziilor va fi accelerată datorită utilizării mai extinse a votului cu majoritate calificată.

Noile dispoziții, printre altele, ar trebui să permită Uniunii și statelor membre să asigure o protecție mai eficientă a intereselor financiare ale UE și să combată criminalitatea transfrontalieră.

Aceste noi dispoziții exprimă respectarea diferitelor sisteme juridice și tradiții ale statelor membre. Acestea prevăd, de exemplu, o „pauză de urgență” care să permită unui stat membru să nu ia parte la o nouă măsură în cazul în care consideră că aceasta ar afecta aspecte fundamentale ale sistemului său de justiție penală.

În mod excepțional pentru Irlanda și Regatul Unit, cu sistemul lor de drept comun și rămânând în afara sistemului Schengen de control la frontieră, acestea vor avea un mecanism special care le va permite să decidă de la caz la caz dacă să ia sau să nu ia parte la procesul legislativ din acest domeniu.

Politica socială

Tratatul de la Lisabona aduce în prim-plan obiectivele sociale ale UE. Acesta prevede ca, în toate politicile și acțiunile sale, Uniunea să țină cont de promovarea unui înalt nivel de ocupare a forței de muncă.

Este recunoscut rolul central al serviciilor economice, cum ar fi transportul în comun, telecomunicațiile, serviciile poștale, alimentarea cu gaz și electricitate.

Rolul UE în aceste domenii este limitat, statele membre având un mare spațiu de manevră în ceea ce privește furnizarea, exploatarea și organizarea serviciilor astfel încât să răspundă în mod eficient necesităților de pe plan intern.

UE se va abține de la orice acțiune care ar aduce atingere rolului statelor membre în furnizarea de servicii de interes general cum ar fi sănătatea, serviciile sociale, forțele de poliție și de securitate, școlile de stat.

Remunerarea, dreptul de asociere și normele privind intrarea în grevă rămân probleme interne ale statelor membre.

Noi sfere de cooperare

Tratatul de la Lisabona include dispoziții importante într-un număr de noi domenii de politică privind consolidarea capacității UE de a combate criminalitatea transfrontalieră internațională, imigrația ilegală, traficul de femei și copii, droguri și arme.

Alte două domenii sunt în mod deosebit relevante în lumea de astăzi.

Schimbările climatice: tratatul acordă prioritate obiectivului UE de a promova dezvoltarea durabilă în Europa, pe baza unui înalt nivel de protecție și ameliorare a stării mediului.

Tratatul promite să promoveze, la nivel internațional, măsuri de soluționare a problemelor de mediu regionale și globale, în special schimbările climatice.

Prin consolidarea rolului UE în domeniul schimbărilor climatice, Europa continuă să conducă lupta împotriva încălzirii globale.

Energia: tratatul include noi dispoziții prin care se asigură o bună funcționare a pieței energetice, în special în ceea ce privește furnizarea de energie, și realizarea eficienței energetice și a economiilor la energie, precum și dezvoltarea de surse de energie noi și regenerabile.

Pentru toate statele membre, securitatea furnizării de energie reprezintă o provocare-cheie pentru viitor.

Tratatul afirmă angajamentul UE față de o politică europeană unită în materie de energie durabilă.

Tratatul asigură, de asemenea, o nouă bază de cooperare între statele membre în domeniile sporturilor, ajutoarelor umanitare, protecției civile, turismului și cercetărilor spațiale.

Drepturile omului

Tratatul de la Lisabona recunoaște drepturile, libertățile și principiile expuse în Carta drepturilor fundamentale, Carta dobândind astfel caracter obligatoriu.

Statele membre au semnat Carta în anul 2000. Acum aceasta devine obligatorie prin lege.

Astfel, atunci când UE propune și pune în aplicare legi, trebuie să respecte drepturile expuse în Cartă – la fel și statele membre, atunci când pun în aplicare legislația comunitară.

Printre drepturile de care ar trebui să se bucure toți cetățenii se numără protecția datelor cu caracter personal, dreptul la azil, egalitatea înaintea legii și nediscriminarea, egalitatea între femei și bărbați, drepturile copiilor și ale persoanelor în vârstă și drepturi sociale importante cum ar fi protecția împotriva concedierii inechitabile și accesul la sistemul de asigurări sociale și asistență socială.

Tratatul va permite, de asemenea, Uniunii să adere la Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Convenția, și Curtea Europeană a Drepturilor Omului care o supraveghează, reprezintă bazele protecției drepturilor omului în Europa.

Mai multe informații

Inevitabil, Tratatul de la Lisabona este un document foarte lung – peste 300 de pagini în forma sa consolidată, incluzând anexele și protocoalele. Acesta include numeroase dispoziții din tratatele UE anterioare, modificate și actualizate.

Ghidul de față atrage atenția în special asupra noilor elemente din Tratatul de la Lisabona. Mai jos găsiți informații suplimentare privind modificările esențiale.

Puteți descărca textul integral al Tratatului de la Lisabona, versiunile consolidate ale tratatelor, modificate prin Tratatul de la Lisabona, și puteți afla mai multe informații în acest sens la adresa europa.eu/lisbon_treaty/full_text/index_ro.htm

B. Mai multe detalii despre schimbările instituționale

Instituțiile și organismele UE

Principalele instituții ale UE sunt:

- Parlamentul European
- Consiliul European
- Consiliul Uniunii Europene (Consiliul de Miniștri)
- Comisia Europeană
- Curtea de Justiție a Uniunii Europene
- Banca Centrală Europeană
- Curtea de Conturi

În afară de acestea, mai sunt și alte organisme:

- Comitetul Economic și Social European
- Comitetul Regiunilor
- Banca Europeană de Investiții

Parlamentul European

Parlamentul European este instituția UE aleasă în mod direct care reprezintă cetățenii statelor membre.

Tratatul de la Lisabona extinde numărul de domenii în care Parlamentul European va legifera în comun cu Consiliul de Miniștri și consolidează puterile sale bugetare.

Această putere comună a Parlamentului și a Consiliului de Miniștri purta numele de codecizie.

Codecizia a devenit „procedura legislativă ordinară”. Aceasta se extinde spre noi domenii de politică, precum libertatea, securitatea și justiția.

Aceasta va consolida puterile legislative ale Parlamentului European.

Tratatul de la Lisabona acordă, de asemenea, Parlamentului European un rol mai însemnat în aprobarea bugetului UE.

Consiliul European

Consiliul European este alcătuit din cei mai înalți reprezentanți politici aleși ai statelor membre – prim-miniștrii și președinții cu puteri executive.

Acesta asigură direcția politică a Uniunii și îi stabilește prioritățile.

În baza Tratatului de la Lisabona, Consiliul European devine o instituție UE cu drepturi depline, iar rolul său este definit în mod clar.

S-a creat o nouă funcție, cea de președinte al Consiliului European.

Președintele Consiliului European este ales de membrii Consiliului European pentru un mandat de maximum 5 ani.

Președintele va prezida reuniunile Consiliului European, îi va coordona activitatea în mod continuu și va reprezenta Uniunea pe plan internațional la cel mai înalt nivel.

Aceasta marchează o schimbare față de sistemul anterior în care statele membre care dețin președinția de șase luni a UE prezidau și Consiliul European.

Noul președinte al Consiliului European va spori vizibilitatea și coerența acțiunilor UE.

Consiliul

Consiliul Uniunii Europene este denumit și Consiliul de Miniștri. Acesta este alcătuit din 27 de miniștri ai guvernelor reprezentând fiecare stat membru.

Este un organism decizional cheie care coordonează politicile economice ale UE și joacă un rol central în politica externă și de securitate.

Are puteri legislative și bugetare comune cu Parlamentul European.

Votul prin majoritate, în locul deciziilor unanime, va deveni o procedură mai frecventă.

Un sistem numit „dublă majoritate” va fi introdus începând din 2014: deciziile Consiliului vor avea nevoie de sprijinul a 55 % din statele membre, reprezentând cel puțin 65 % din populația europeană. Acest sistem conferă deciziilor o dublă legitimitate.

O nouă schimbare în cadrul Tratatului este aceea că Înalțul Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate/vicepreședinte al Comisiei prezidează Consiliul Miniștrilor afacerilor externe.

În alte domenii, precum agricultura, finanțele și energia, Consiliul va continua să fie prezidat de ministrul țării care deține prin rotație președinția de șase luni a UE.

Acest lucru va spori coerența și eficiența sistemului de rotație a președinției UE.

Înalțul Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate/vicepreședinte al Comisiei

O nouă funcție care va coordona politica externă și de securitate comună și politica de apărare comună a UE a fost creată în baza Tratatului de la Lisabona. Numirea unui Înalț Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate, care să fie în același timp vicepreședinte al Comisiei, constituie un nou pas important. Această funcție combină două posturi anterioare: Înalțul Reprezentant pentru politica externă și de securitate comună și comisarul pentru relații externe.

Acesta este numit de Consiliul European și prezidează Consiliul miniștrilor afacerilor externe, având în același timp funcția de vicepreședinte al Comisiei Europene. Acesta face propuneri, pune în practică politica externă în numele Consiliului și reprezintă pozițiile Uniunii pe plan internațional.

Această funcție este concepută pentru a ajuta UE să fie în mai mare măsură capabilă să își apere interesele și valorile pe scena internațională și să se exprime într-un singur glas.

Comisia Europeană

Comisia Europeană are scopul de a reprezenta în mod independent interesele Uniunii în ansamblu.

Comisia răspunde în fața Parlamentului European.

Este singura instituție UE cu autoritatea generală de a iniția propuneri de texte legislative.

Comisia aplică, de asemenea, politicile Uniunii, asigură executarea bugetului, coordonează programele UE, reprezintă Uniunea în negocierile internaționale și asigură aplicarea corespunzătoare a tratatelor.

Cine ce face

Tratatul de la Lisabona clarifică:

- puterile care îi revin Uniunii Europene;
- puterile care le revin statelor membre;
- puterile exercitate în comun.

Tratatul stabilește mai clar decât până acum **limitele atribuțiilor UE**.

O regulă de bază este ca UE să poată exercita doar acele puteri care i-au fost conferite de statele membre. Aceasta trebuie să respecte faptul că toate celelalte puteri rămân în competența statelor membre.

- UE are responsabilitate exclusivă în domenii cum ar fi normele în materie de concurență, politica monetară a zonei euro și politica comercială comună.
- Statele membre au responsabilitatea principală în domenii precum sănătatea, educația și industria.
- UE și statele membre au competență comună în domenii precum piața internă, agricultura, transporturile și energia.

Alte dispoziții

Tratatul afirmă **respectarea de către UE a egalității statelor membre** și a identităților naționale ale acestora, inclusiv a autonomiei locale și regionale. Acesta se angajează să protejeze diversitatea de culturi și limbi a Europei.

Pentru prima dată, există o dispoziție care prevede ca **un stat membru să se poată retrage din Uniunea Europeană** dacă dorește și stabilește mecanismele care se vor aplica în această situație.

Puteri noi pentru parlamentele naționale

Pentru prima dată, parlamentele naționale au o contribuție directă la procesul decizional european.

În cadrul Tratatului de la Lisabona, toate legile UE propuse trebuie transmise parlamentelor naționale.

Va fi instituit un sistem de alertă timpurie, iar parlamentele naționale vor avea la dispoziție opt săptămâni pentru a-și susține cazul în situația în care consideră că o propunere nu se pretează la acțiunea UE.

Dacă un număr suficient de parlamente naționale ridică obiecții, propunerea poate fi modificată sau retrasă.

Acest sistem de alertă timpurie conferă parlamentelor naționale un rol important în a se asigura că UE nu își depășește atribuțiile implicându-se în probleme care pot fi tratate mai bine la nivel național, regional sau local.

C. Termeni tehnici

Temei juridic

Tratatul de la Lisabona modifică Tratatul privind Uniunea Europeană și Tratatul de instituire a Comunității Europene. Este cel mai recent dintr-o serie de tratate care actualizează și consolidează temeiul juridic al UE.

Uniunii i se conferă o personalitate juridică unică în baza Tratatului de la Lisabona.

Anterior, Comunitatea Europeană și Uniunea Europeană aveau statute diferite și nu utilizau aceleași reguli de luare a deciziilor. Tratatul de la Lisabona pune capăt acestui sistem dual și Uniunea Europeană va avea personalitate juridică proprie.

Această schimbare va îmbunătăți capacitatea Uniunii de a acționa, în special în domeniul afacerilor externe. Tratatul de la Lisabona va permite UE să acționeze mai eficient, mai coerent și mai credibil în relațiile sale cu restul lumii.

Vot cu majoritate calificată, dublă majoritate

Votul cu majoritate calificată este forma decizională utilizată pentru multe dintre deciziile Consiliului de Miniștri. În baza tratatului, acesta este extins pentru un mare număr de noi domenii, iar modul în care funcționează este redefinit. Începând din 2014, deciziile Consiliului vor avea nevoie de sprijinul a 55 % din statele membre, reprezentând cel puțin 65 % din populația europeană. Acest sistem se numește „dublă majoritate”. Vor fi necesare cel puțin 4 țări pentru a forma o minoritate de blocare. Acest sistem plasează țările cu o populație mai puțin numeroasă pe picior de egalitate cu statele membre mai mari.

În anumite domenii, deciziile vor continua să necesite o aprobare unanimă. Acestea includ fiscalitatea și apărarea.

Cooperare consolidată

Recunoscând faptul că Uniunea s-a extins extrem de mult, Tratatul privind Uniunea Europeană (modificat prin Tratatul de la Amsterdam și prin Tratatul de la Lisabona) stabilește reguli pentru situațiile în care unele state membre doresc să continue cooperarea într-un anumit domeniu. Aceasta se numește „cooperare consolidată”.

Prin cooperare consolidată se înțelege că un grup de țări pot acționa împreună fără a fi necesară participarea tuturor celor 27. Aceasta permite statelor membre să rămână în afară dacă nu doresc să se alăture, fără a împiedica alte state membre să acționeze în comun.

Subsidiaritate, proporționalitate

Deciziile UE trebuie luate cât mai aproape de cetățeni. În afară de domeniile care intră în sfera sa de competență exclusivă, Uniunea întreprinde o acțiune doar dacă aceasta ar fi mai eficientă decât acțiunea întreprinsă la nivel național, regional sau local. Acest principiu se numește principiul subsidiarității și este reafirmat în Tratatul de la Lisabona.

Acest principiu este completat de principiul proporționalității, prin care UE trebuie să își limiteze acțiunea la ceea ce este necesar pentru realizarea obiectivelor prevăzute în Tratatul de la Lisabona.

Procedură de codecizie („procedură legislativă ordinară”)

Codecizia este termenul care desemnează puterea Parlamentului European de a legifera în comun și în mod egal cu Consiliul de Miniștri. Tratatul de la Lisabona aduce termenul de codecizie în uzul general. Prin Tratatul de la Lisabona, procedura prin care Parlamentul European decide în comun cu Consiliul a devenit „procedura legislativă ordinară”.

Aceasta înseamnă că procesul decizional al Uniunii Europene se va baza pe dubla legitimitate a cetățenilor (reprezențați de membrii aleși de ei în Parlamentul European) și a statelor membre (reprezentate de miniștrii din cadrul Consiliului).

Sursa: Ghidul dumneavoastră privind Tratatul de la Lisabona
Comisia Europeană, Direcția Generală Comunicare
Manuscris finalizat în iulie 2009, revizuit în aprilie 2010